Negyvenharmadik évfolyam. 23. szám. Debreczen, 1923 junius 10.

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik minden héten egyszer szombaton, fél íven.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: DEBRECZEN, KOLLÉGIUM
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési dijat.

Előfizetési ár: egész évre 1000 K., félévre 500 K. Egyes szám ára 24 K

Nemzeti kulturánk.

Okos ember a munkája végeztével nemcsak a multra tekint vissza, hanem a jövőbe is néz. Nekünk is, az iskolai év végén nem elég azzal nyugtatni meg magunkat, hogy a magunk feladatát legjobb tudásunk szerint teljesíteni igyekeztünk és hogy nemzeti kulturánk állapota ez esztendőben sem mutatta a súlyos esztendők rombolásához mért züllés képét, — hanem a jövőre is kell néznünk, mi vár ott reánk.

A mi rettenetes szegénységünkben s ellenségeink zsákmányául kiszolgáltatott voltunkban gondolni sem lehet arra, hogy a magyar állam belátható időn belül akkora áldozatokat hozhasson a nemzeti kulturáért, mint amennyit a mostanában minduntalan ostorozott szabadelvű korszak tudott erre a célra juttatni. Nem ámíthatjuk magunkat azzal, hogy iskoláink állami közpénzekből fenntarthatók lesznek. Vissza kell térnünk a barbár középkor hagyományához, a magas tanítási díjak primitiv rendszeréhez. Középiskoláink rendre haladnak ezen az úton s úgy látszik, szinte szabállyá lesz a tandíjnak félévenként 50 kgr. búza árában megállapitása. Az érvelés a tandíjemelés mellett nagyon tetszős és nagyon világos: 50 kgr. búza ára rendes viszonyok közt nem volt több 8—10 koronánál, — ennél kevesebb tandíjjal sohasem érték be.

Ez igaz, azonban az is igaz, hogy az olyan magas állású köztisztviselőnek, akinek az évi javadalma a rendes viszonyok közt ezer métermázsa búza árával volt egyenlő, most az összes ellátása nem tesz ki többet negyven métermázsa búza értékénél s természetesen a kisebb fokon levők helyzete még szomorúbb. Ezzel is számot kell vetni, merthogy ezerből tizet is könnyebb adni, mint negyvenből egy negyedet. Aztán a gyermek taníttatása nem csupán a tandíj kifizetésével jár, — az élelmezés költségét nem is számítva, — ott van a könyvekkel és ruhával ellátás súlyos problémája. A helyzet az, hogy köztisztviselők gyermekei aligha fognak iskolába járhatni.

Pedig a félmázsás tandíj még nem is elég. Napról napra látjuk a tüzelő anyag árának kétségbeejtő emelkedését. Azt hiszem, nem lehet kétség az iránt, hogy annyi métermázsa búza árából, mint amennyit az iskolafenntartók számba vettek, már a jövő télre sem lehet megvenni az iskola fűtéséhez szükséges anyagot. A tanárok ellátása is többe fog kerülni, hiszen már is a lakáspénzek nagyfokú felemelése nagyon növelte az iskolafenntartók e cimű kiadásait, de azonkivül nem lehet kizártnak tekinteni azt sem, hogy az állam — úgy, mint a jogakadémiáknál — egyszer a középiskoláknál, vagy azok egy részénél is meg fogja vonni a tanárok fizetéskiegészitését. Szóval számolni kell azzal a lehetőséggel, hogy középiskoláink eltartása tekintetében vissza fogunk térni az 1883. év előtti állapotokhoz, vagyis kizárólag a magunk erejével fogjuk fenntartani iskoláinkat.

Az sem lesz baj. De akkor ne kivánja az állam tőlünk, hogy megszabott számú tanári állásokat tartsunk fenn. Minden vonatkozásban térjünk vissza a régi egyszerű, patriarkális állapotokhoz. Tizenhárom tanárt nem fog elbirni egyik-másik intézetünk, ötöt-hatot azonban elbir s ha nem nagy népességű osztályokról van szó, az öt-hat tanár — természetesen „többtermelő“ munkával — el is végezheti feladatát. Nem azt mondom, hogy ez ideális állapot, hanem csak utalok a régi közmondásra: mindenki olyan kalappal köszön, amilyen van neki. A szegénység megértése és a szegény sorshoz alkalmazkodás mindig bölcsebb, jobb, tisztább gyümölcsöket termő, mint a fenn az ernyő, nincsen kas ostoba fennhéjázása.

Nekünk, magyar reformátusoknak, akiknek eleink a nemzeti kultura szolgálatában szegényen és szerényen páratlanul nagy érdemeket szereztek, nem szabad a most divatos demagógia szólamai után haladva, olyan rendszabályokat tűzni ki, amelyek akár az iskolák, akár a tanulni akarók számának korlátozására irányulnak. Minekünk meg kell állani az igazság mellett, hogy elvész a nép, mely tudomány nélkül való, — s mert nem akarjuk, hogy ez a drága magyar nemzet elvesszen, minden erőnket megfeszítve kell mindent elkövetnünk, —

esetleg még az állam bölcseinek akarata ellenére is, — hogy a magyar nemzeti kultura sértetlenül fennmaradjon, fejlődjék és virágozzék.

A kálvinizmus társadalma.

(Folytatás és vége.)

A gondos és következetesen keresztül vitt erkölcsi fegyelemnek következése az az egyszerűség, amint közismert szóval mondani szokás : puritánság, mely a valódi kálvinista társadalmaknak szintén jellemzője. De következése ez a kálvinizmussal együtt járó felvilágosodottságnak is. Az ember azt az időt, mely a munka és az alvás között eltelik, élvezetekre és szórakozásra kívánja fordítani. Ezeknek az élvezeteknek természete attól függ, hogy milyen az ember műveltsége és erkölcsi foka. Eszem-iszom, dobzódás, testi gyönyörűségek hajhászása, ha alacsony fokon áll, — a szépnek és jónak, lelki gyönyörűségnek keresése, ha magasabb fokot ért. A kálvinizmus szigorú erkölcsi fegyelme nem engedi a bűnös és kártékony élvezetek keresését ; viszont felvilágosodottsága feleslegessé teszi a hiú fényelgés, pompa, cifrálkodás gyönyörűségét s képessé teszi az embert arra, hogy minden csillogástól menten, a legteljesebb egyszerűségében is megtalálja azt a kincset, mely a léleknek gyönyörűséget ad. A puritánság tehát nem valamely magára erőszakolt vagy szenvelgett külső szokása a kálvinizmus társadalmának, hanem logikai szükségszerűséggel előállt belső, lényeges tulajdonsága. Ez az egyszerűség azonban nem egy a szépség megvetésével és az elhanyagoltsággal ; az egyszerűség, a puritánság — tisztaság ; az elhanyagoltság mocskosság. Azoknak, akik a kálvinizmusnak azt vetik szemére, hogy a szépséget elhanyagolja, hogy ridegségében visszautasít minden külső díszt, akik a kálvinizmus ellen érvül emlegetik azt az igazságot, hogy az Isten dicsőségét nemcsak az okos és hasznos, hanem a szép dolgok is szolgálják : ajánlom figyelmébe az Institutio harmadik könyvének X-ik fejezetét, ahol a 2-ik pontban magának Kálvinnak szavaiból hatalmas cáfolatot találnak. Az, hogy a mi intézményeink olykor túlon-túl is hijjával vannak a szépségnek, hogy templomaink — mint egy reformátusnak született atyánkfia írta — csűrökhöz hasonlítanak, nem a szépségtől irtózó ridegségnek, hanem annak a következése, hogy szegénységünktől más célok elhanyagolása nélkül nem telik a díszítésre, s hogy mi cicoma nélkül is meg tudjuk találni az Úr közelségének legnagyobb gyönyörűségét. A kálvinizmus tud mellőzni minden külső szépséget, ha kénytelen vele, de tud és akar a külső csinosságra is törekedni, ha módjában áll, — azonban még a legnagyobb jómód mellett sem lesz fényűzővé, mert az lelki természetével ellenkezik.

Jellemzi a kálvinizmus társadalmát a jótékonyság szervezettsége is. A jótékonyság is feladata minden vallásos társadalomnak s kivált a keresztyénnek, amelynek isteni megalapítója a tökéletesség első feladatául tűzte a gazdag ifjú elé, hogy ossza szét minden kincsét a szegények között, de egyszersmind azt is megmondotta, hogy szegények mindig lesznek közöttetek. A kálvinizmustól, mint minden keresztyénségtől, idegen a kommunizmus, sőt mindenféle kollektiv gazdasági rend. A keresztyénség, tehát a kálvinizmus is, felfogásom szerint annyira individuális természetű, hogy a szó igaz értelmében vett szociálizmus nem fér vele össze. Azonban a szociális bajok orvoslására törekedni kell, és itt megint rámutathatok arra, hogy a kálvinizmus etekintetben nagy lépéssel vitte előre az emberiséget. A kálvinizmus ugyanis nem elégedett meg azzal, hogy az egyház előljárói — mint addig is történt — a kezükre bízott vagyonokból tetszésük szerint gyakorolják a jótékonyság munkáját. Ezt az egyház külön szervezett feladatául állította oda, meghatározván, hogy az egyházban legyenek diakonusok és diakonisszák, tehát férfi és nőtisztviselők, akiknek épen az a dolguk, hogy a szegényekről és elhagyottakról gondoskodjanak, részint anyagi támogatással, részint személyük ápolásával. A Kálvin genfi egyházi rendtartása szerint a szegények számára munkaalkalmakról is történik gondoskodás és a szegények házában vannak tanítók, a lélek, — és vannak orvosok, a test ápolására. Az igazi kálvinista társadalom nem elégedhetik meg a szegények ötletszerű, esetleges segélyezésével, hanem, ha méltó akar lenni a nevére, szervezetten gondoskodni köteles a segítségre szorulók rendszeres támogatásáról.

A szigorú erkölcsi fegyelemnek és a jótékonyság szervezettségének következése, hogy a kálvinizmus társadalma munkás társadalom. A tiszta erkölcs nem tűri a renyheséget, a szervezett jótékonyság pedig szinte lehetetlenné teszi a munkátlan életet. Az „egymás terhét hordozzátok“ elve alapján a sinylődők javára nagyobb mértékben hozzányúl azok javaihoz, akik bővölködnek s ezzel munkára készteti ezeket is; a szűkölködőkön pedig csak akkor segít, ha a számukra nyujtott munkát teljesítik, s ilyen módon felhasználja megfelelő, könnyű munkára még a különben alig értékesíthető munkaerőket, a gyermekek és aggok munkaerejét is. Kálvin genfi egyházában a koldulás szigorú büntetéssel tiltva volt ; nem azért, mint ellenségei állítják, hogy t. i. ridegségében el akart volna zárkózni a szegénység szenvedése elől ; — hanem azért, mert a koldulás megengedése a jótékonyság rendszerességét kizárja s a munkátlan életet lehetővé teszi. Hogy a munkálkodás emez általánossága mit jelent a társadalmi fejlődés szempontjából, azt könnyű megérteni ellenkező érvből, ha meggondoljuk, hogy a munkanélküliek segélyezése milyen mértékben tette tönkre hazánk gazdasági és erkölcsi életét. Könnyű meg-

érteni, hogy a kálvinizmus társadalma szükségképen jómódú társadalom, mert a munkásságnak és a fényűzés kerülésének a tisztes jómód természetes következése.

Mondani sem kell talán, hogy a kálvinizmus társadalma mindig és mindenütt erősen nemzeti társadalom. A keresztyénségben kétségkívül van sok nemzetközi elem és nem lehet tagadni, hogy Jézus tanítását Pál apostol értette meg legjobban, aki azt hirdeti, hogy nincsen közöttetek zsidó és pogány. A katholicizmus ezt a nemzetköziséget intézményeiben is kifejlesztette és az egyházat a föld minden népe felett álló szervezetté tette. De tudjuk, hogy a nemzeti öntudat Jézus közvetlen tanítványaiban is erősen élt, és voltak az apostolok között, akik a keresztyénség előfeltételeiül tekintették a zsidósághoz tartozást. A katholicizmus sem hanyagolta el a nemzeti különbözőségeket és a magunk történelméből is hálásan emlékezhetünk vissza a katholikus keresztyénség számos nagy alakjára, akik nemzetünk haladásának és boldogságának örök dicsőségű munkásai voltak. Ám a reformáció a nemzeti szellem kifejlesztésére és úrrá tételére páratlanul nagy szolgálatot tett azzal, hogy a nemzetközi egységes egyházi szertartás helyébe a nemzeti nyelven végzett istentiszteletet tette s hogy a Bibliának mindenki számára hozzáférhetősége céljából a szent könyvnek nemzeti nyelvre lefordításáról mindenfelé sietett gondoskodni. A kálvinizmus is nemzetközi abban a tekintetben, hogy a legkülönbözőbb fajú és nyelvű emberek között el van terjedve, akik egymással a hit közösségéből és a külső szervezet hasonlóságából folyó számos erkölcsi kapcsolattal vannak összekötve. Ám ahol elterjedve van, mindenütt a nemzeti eszme szolgálatában áll s a kálvinista társadalom mindegyik országban legjellegzetesebb kifejezője annak a nemzetnek, amelyhez tartozik, amellyel nemcsak érzésben, hanem nyelvében és szervezetében is szorosan összeforr.

Lehetne még szólanom egynémely divatos párhuzamosításról, mint különösen, hogy a kálvinizmus társadalma a demokrácia és a szabadság társadalma, — de már így is kelleténél hosszabb időt vettem igénybe. Ezekről — befejezésül — csak annyit hadd mondjak, hogy e különben szép eszméknek a kálvinizmushoz ahhoz képest van közük, amint ezeket az eszméket felfogjuk. A kálvinizmus társadalma bizonyára szabad, mert ember uralmát önmagában el nem ismerő, és demokratikus, mert az emberek egyenlő jogúságának elvén áll. De nem szabad, ha az Isten uralmáról van szó, és nem demokrácia, ha viszonyítjuk Krisztushoz, aki a kálvinizmus társadalmában korlátlan király.

Sz. Kun Béla.

Halottaink

Ács Lajos. Egy erős és a kiállott temérdek viszontagságok közt soha meg nem csüggedt harcosa Isten országának dőlt ki sorainkból, a szatmárcseki paróchián, f. évi május 29-én Ács Lajos lelkész személyében. Kemény fejü, de lágy szívü, örökösen perlekedő, de soha nem haragvó, mindenkivel civakodó, de mindenkivel jóltevő, nyugtalan, tevékeny egyéniség, ki még a 70. éven felül is ifjúi lelkesedéssel és rajongással törekedett a maga elé tűzött ideális célokat elérni. A csalódások, kudarcok csak újabb küzdelemre hevítették.

Született Tiszakóródon, Szatmármegyében 1849 január 14-én. Már 23. éves korában rendes lelkész volt Szamosújlakon, ahol 2 évig, majd Rápolton 4 évig és Szatmárcsekében 45 évig hirdette a Krisztus evangéliumát. A félszázadnál hosszabb szellemi munka végre megtörte az erős testet, de hatalmas alakja, falrengető hangja, derűs kedélye és a lehetőség határain rendesen túlcsapongó tervezgetései felejthetetlenné tették őt kicsiny körében. Maradjon áldásban hű emlékezete s nyugtalan lelke találjon boldog megnyugvást ott az örökkévalóság birodalmában!

Különfélék

Követendő példa. Özv. Gyarmati Pálné szül. Balla Éva porcsalmai buzgó egyháztag a debreczeni főiskola részére 25.000 koronát adományozott. Áldozatkészségének több ízben tannújelét adta. Egy év leforgása alatt harangot, toronyórát vett, legközelebb pedig 22,000 □-öl földet adományozott egyházának, 22,000 □-öl földet pedig a mindenkori lelkész és kántortanító fizetésének javítására. Az ilyen áldozatokban gyönyörködik az Úr! Az áldozatkész nemes lelkű özvegyhez a ft. püspök úr külön köszönő íratot intézett, aki már az 1921. évi segélygyűjtéskor is 2000 koronát adományozott. A pénztár külön kezelésbe vette az adományt s a Gyarmati Pálné nevén fogja kezelni állandón, megörökitvén nevét a kollégium emlékezetében.

Új theol. tanár. A tiszántúli egyházkerület május 24-én tartott közgyűlése a Csikesz Sándor kinevezésével megüresedett lelkészképzőintézeti tanári állásra Dr. Kállay Kálmán theol. magántanárt, konventi fogalmazót, volt pápai theol. akad. tanárt választotta meg. A kiváló, tudós férfiú nagy nyeresége a lelkészképzőintézetnek. Isten áldása legyen munkáján!

A sárospataki főiskola volt növendékei jelentős emlékű nappá tették május 31-ét, amikor is leleplezték a kollégium falában elhelyezett Perényi és Rákóczy—Lorántffy ércdombormüvet. Bárcsak hozzájárult volna ez az ünnepség a kálvinizmus értékeinek felmutatásával emez ősi Alma Mater egészének megmentéséhez!

Kerületi tornaverseny volt Debreczenben május 27-én, amelyen 14 intézet küzdött a vándorzászlóért, amelyet debreczeni református főgimnáziumunk nyert meg olyan eredménynyel, hogy egymagának több pontja volt, mint a többinek együttvéve. A kiváló siker Váry Sándor tornatanár buzgó munkásságának bizonysága.

Kérelem az özvegy lelkésznék életben lételét igazoló lelkész urakhoz. Az életben lételről szóló igazolás keltezésére vonatkozólag tisztelettel kérem a nt. lelkész urakat, hogy méltóztassanak a NB. alatt foglalt utasításra figyelni és ne küldjék be május 21-iki kelettel az özvegy lelkészné nyugtáját. Tulajdonképen ezt a NB-t úgy kellett volna igazitani, hogy az új félév első havában, tehát július, illetőleg december 1-én küdendő be a nyugta. Igen kellemetlen az ily korai keltezésű nyugtató kezelése, visszaküldése. Egyidejüleg azt is kérem, hogy amelyik lelkész működése területén özvegy lelkészné lakik, méltóztassanak a nyugta kiállítására és beküldesére az özvegyi évjáradékjogosultakat felhívni, a fent jelzett időben. *Rózsa* Sándor egyházmegyei pénztárnok.

Pályázat.

A kabai református egyház pályázatot hirdet egy tanítói állásra. Javadalom: I. Az egyháztól: a) 122.000—922. sz. rendelet szerint a miniszterium által megállapitandó helyi hozzájárulás; b) 1 (egy) öl tűzifa; c) lakbér. II. Az államtól megfelelő segélyek. Kötelesség: A presbiterium által kijelölt osztály, vagy osztályok egyházkerületi tanterv szerint vezetése; orgonista kántornak akadályoztatása esetén és úrvacsora osztáskor helyettesitése; egyházi belmissió munkában segédkezés; ifjúsági és testnevelési egyesületekben vezetés. Próbaorgonázás és éneklésre a pályázók a pályázati határidőn belül, saját költségükön megjelenhetnek. Menekültek, B) lisztások előnyben. Forradalom és kommün alatti viselkedés igazolandó. Az állás 1923 szeptember 1-én elfoglalandó.

Pályázati határidő: 1923 június hó 30.

Barabás Samu,
iskolaszéki elnök.

FITTLER SÁNDOR orgona- és orgonasípkészítő vállalata

Erzsébetfalva, (Budapest mellett) Erzsébet-u. 23.

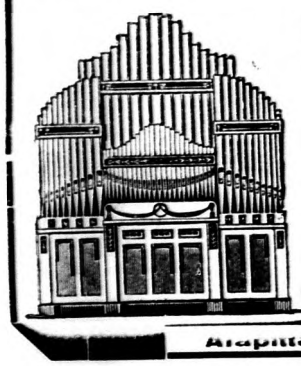

Orgonapótsípok
speciális készítése és szállitása.

Orgonák
készítése, átalakitása, tisztitása és hangolása szakszerű kivitelben, jutányos árak mellett, 5—10

Költségtervezet díjtalan.

Alapittatott 1910-ben.

A
Heidelbergi Káté
megjelent és kapható
a MÉLIUSZ könyvkereskedésben.
Debreczen. *Ára 360 K.*

Dr. Baltazár Dezső
Elég nekem az Isten kegyelme
című ünnepi predikációs könyve a husvéti könyvpiac legértékesebb darabja.
Alapára K 8·—, azaz K 2160·—
Kiadta a Méliusz könyvkereskedés Debreczenben.

Konfirmációi oktatásra legalkalmasabb
Nagy István
Konfirmációi Kátéja
Ez a Káté 2 év alatt 20,000 példányban fogyott el.
Ára 54 korona.
Kapható a Méliusz könyvkereskedésben.

Legjobb vizsgai ajándék Dr. Erdős Károly
Azén vallásom
című hiterősítő és léleknemesitő könyvecskéje.
Alapára papirkötésben —·75, vászonkötésben K 1·—. Szorzószám 270.

Bibliai-Lottó-Játék.
A leghasznosabb és megfelelőbb ajándék a református gyermekek számára.
A „Bibliai Lottó“ játék és taneszköz: tartalmaz 24 nagy és 96 kis lapot. Mindegyik lap egy kérdés és egy felelet a bibliából. Kiadja a hamburgi magyar keresztyén kivándorló misszió.
Ára K 600·—
Kapható a „MÉLIUSZ“ könyvkereskedésben Debreczenben.

Debreczen sz. kir. város és a Tiszántuli református egyház könyvnyomda vállalata.